

KERTINĖ
PARAŠTĖ

Gražioji medalio pusė

Atsakingai galvojantiems žmonėms yra lengviau girti kitus negu kritikuoti. Dar maloniau didžiulis artimaistis: šeimos nariai, giminės ar tautiečiai. Daugiausia tik politinės prieštarsys arba žurnalistinis nesąžiningumas veda prie kitaip galvojančių nepagrįstos kritikos. Objektyvus stebėtojas negali atsakyti nei neigiamu, nei pozityviu pastabų. Natūralu džiaugtis lietuvių laimėjimais, tuo labiau, kad jų ne taip jau daug matyti. Antra vertus, nepasitarnaujame artimiesiems, nematydami ir nepasakydami dėl daromų klaidų. Juo mažiau valdžios leidžia savo piliečiams gerinti savo dalią, tuo maloniau matyti kai kurių pastangų geres rezultatus. Kuo labiau pasimete vyriausybės kadrai, tuo labiau norisi atpažinti geras išimtis.

Džiaugiamės, kad deka Amerikos lietuvių Romo Bričkaus kelečių metų pastangų iš Lietuvos jau talpintuvais (konteineriais) yra vežamos komplikuoti instrumentų dalys į Ameriką. Išvažiavęs iš Vilniaus aerostato, nesutęję gyres jo išvažiados, nes tai dabar tikriausiai vienas iš gražiausių bet kur įrengtų tokių mažų pastatų. Prisaikindavom savo pažįstamus, kad nuvykę į tėvynę nepraleistų nė vieno teatro pastatymo, nes nemažai jų yra pasaulinio lygio. Su pasišventimu ir nuosirdumu mūsų mokytojai lanko A.P.P.L.E. visokius kursus, nors švietimo viršininkai jiems skiria tik ribotą dėmesį.

Kauno Baldai atsiūnia parduoti ir užsienį gražų žaislą. Supakuotas neblogiau negu Taiwan'e. Interesantui pirštu parodai į „MADE IN LITHUANIA“ ir iš pasididžiavimo lyg pasitempi. Amerikos Bobson Bros. firma turi didelį pieno gamybai projektą. Dėl jo reikia konkuruoti latviams, rusams ir lietuviams. Iš Lietuvos ambasados Washington'e per 24 valandas telefaksu gaunama reikiama krašto ūkio statistika. Kas labiausiai džiugina, kad ambasados padėjėjas prekybos reikalams Raimondas Ražanauskas po poros dienų susisieks paklausti, ar nereikėtų daugiau iš jo pagalbos.

Pamatai Lietuvos televizijos įscenizuotą Česlovo Grincevičiaus „Vilniaus laikrodį“ ir negali atsidžiaugti, kad jo lygis ne kiek neblogesnis negu Vokietijos ar Prancūzijos televizijos. Valdinė turizmo įstaiga išspausdino šaunius plakatus.

Tikrai gražius — ne kiek neblogesnius už Vakaruose matomus. Tik tie vaizdai mums mielesni, nes jie savi ir jų tiesiog negali atsižūrėti.

Ypač džiugu matyti sėkmingas pastangas keisti darbo metodus ir žmonių nusiteikimą veiklos vykdymo atžvilgiu. Mūsų šalyje labiausiai reikia išmokyti savo veiklos „execution“ — lietuviškai gal sakytume: „sugebėjimo vykdyti“. Planai pas mus gražūs, idėjų visokių, mokslas aukšto lygio, bet nematyti pakankamai tikslaus, greito, dalykiško, ir rezultatus vedančio vykdymo.

Prieš trejus metus Kauno technologijos universitete buvo įsteigtas Administravimo fakultetas. Malonu pažymėti, kad ten mokslinasi jaunimas tam, kad pasiruostų verslų ir pramonės dalykiškai administracijai. Šis fakultetas 1993-1994 metais turės 659 siekiančius bakalauro laipsnio verslo administracijos srityje, 24 magistro laipsnio, 13 daktarantų ir daugiau nei 100 laisvų klausytojų.

Lietuvoje yra toks „moksleivių talentų aukcionas“. Šiais metais iš tų 476 gabijų net 173 pareiškė norą studijuoti Administracijos fakultete, o likusieji pasiskirstė po visus Lietuvos universitetus po kokius 40. Stojančiųjų tarpe yra nemažai gimnazijos baigusių su aukso medaliu.

Nuo pat įsikūrimo pradžios, atrodo, kad fakulteto vadovybė kreipė didelį dėmesį pasimokyti iš Vakaru, ypač Amerikos, kur matyti sėkmingesnė ekonominio vieneto administracija. Fakulteto dekanė profesorė V. Baršauskienė ir jos štabas nemažai pastaruoju metu gauna patarimų ir mokslinės medžiagos iš Washington'e gyvenančio dr. Stasio Bačkaio sudarytos tam fakultetui Patiriamosios tarybos JAV. To pasišventimo, naujų idėjų ieškojimo, konkretaus bendradarbiavimo su užsieniu dėka matyti puikius rezultatus.

Tai tik keli pavyzdžiai atliktų darbų, konkrečių pastangų, kas nors pasiekti ar pagaminti, performuoti ar informuoti. Žvalgaisi ir ieškai, kas džiugintų, kas keltų nuotaiką ir viltį dėl Lietuvos. Todėl, kad per daug dar vyksta bevaisių suvažiavimų, pasiūlymų, bergždžių konferencijų ir visokių kone nereikšmių sutarčių pasirašymų. Todėl, kad lauki, kada valstybės vyriausybė atsikakys komandinės ekonomijos ir lauki, kada

„Istorija turi imti lenktis dabarčiai...“

Pokalbis su
Egidijum Aleksandravičium

Istorikas Egidijus Aleksandravičius yra Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto Istorijos katedros docentas, dėstantis Lietuvos istoriografiją bei 19-ojo amžiaus pradžios Lietuvos kultūros ir politinės minties istoriją. Lietuvos istorijos institute jis yra Kultūros istorijos skyriaus vedėjas. Taip pat dirba kaip „Lietuvių atgimimo istorijos studijų“ redakcinės kolegijos narys. Praėjusiais akademisiais metais Egidijus Aleksandravičius, gavęs Fulbright stipendiją, gilinosi savo studijų srityje Amerikoje; pavasarį Lituanistikos katedroje, University of Illinois at Chicago, vadovavo seminarui „Lietuvos Didžiosios Kunigaikštijos politinės tradicijos ir lietuvių-lenkų konfliktas moderniais laikais“. Egidijus Aleksandravičius maloniai sutiko su „Draugo“ kultūrinio priedo skaitytojais pasidalyti savo patirtimi ir įžvalgomis jo pasirinktoje studijų srityje, kaip vienas iš jaunųjų istorikų, kaip posovietinės Lietuvos istorikų kartos atstovų. Su dr. Egidijum Aleksandravičium kalbėjosi Vėjas Liulevičius.

— Kas Jus asmeniškai paskatino pasirinkti istorijos mokslą kaip savo gyvenimo darbą? Kas buvo tam potraukis, kas sukėlė susidomėjimą? (Tuo labiau tokiomis intelektualinio gyvenimo aplinkybėmis, kokios jos buvo, sovietų imperijai bežlunganti...)

— Įtariau, kad tik psichologas galėtų tiksliau atsakyti į klausimą, kodėl vienas ar kitas žmogus pasirenka mokytojo, architekto, istoriko ar psichiatro profesiją. Be to, kiekvienas pasirinkimas gali būti visiškai atsitiktinis dalykas. Savo atžvilgiu pasakyčiau, jog infantiliškas paauglystės metų interesas istorijai man paskutiniausiu vidurinės mokyklos metais virto įsąmonintu tikslu. Tačiau kodėl taip įvyko, pats nežinau. Čia, matyt, yra atskiras autoanalizės objektas. Maniškes jaunystės svajonės be istorijos neretai liedavo archi-

Lietuvos politikai imsis iš valdžios reikalauti išmintingo, greito ir pagrįdinto persiorganizavimo krašto struktūroje. Užtat tikimės vis daugiau tokių privataus ir vyriausybės bei mokslo įstaigų darbo įtikinančių rezultatų, kurie duos vilties, kad Lietuvai bus galima išbristi iš esamos liūdnos krašto padėties.

Jonas Pabedinskas

Pragiedruliai Lietuvoje • Apie šių laikų Lietuvos istoriografiją • Pokalbis su VIII MKS Istorijos ir politinių mokslų programos pirmininku Leonu Sabaliūnu • Tomo Venclovo vėliausias poezijos rinkinys • Tomas Venclova — rusų literatūros interpretatorius • Vytauto Naktigonio eilėraščiai • Išėjimo dailininkų paroda Vilniuje • Šiometinės Lietuvių fotomenininkų parodos Čikagoje laukiant

Egidijus Aleksandravičius

tektūra, bet tiksliai antroje eilėje. Pasirinkdamas istoriją, neabejojau tuo pasirinkimu. Kalbu apie grynai asmeninius psichologinius motyvus, kaip aš juos suprantu.

Socialinės ir politinės aplinkybės taip pat yra labai prieštaringos. Dabar nesunku sukurti vaizdą, kad istorija visiems mums buvo rezistencijos erdvė ir rezistencijos aktas. Bet 1974 metais, stojant studijuoti istoriją Vilniaus tuomet dar V. Kapsuko universitete, niekas mano aplinkoje net nesapnavo sovietų imperijos žlugimo, niekas (išskyrus tada man neprieinamus, nežinomus disidentus ir Vakaru sovietologus) nebrailė sovietų kalendorinės imperijos žlugimo tvarkos.

Istorija tada nebuvo nei kokio nors prestižo, nei ypatingos karjeros zona. Čia blaškėsi įvairūs žmonės. Istoriją studijavo norintys būti sovietiniais ideologais, partiniais autoritais, TSKP metraštininkais, dvasios valdinkais — vienu žodžiu nomenklatūra. Kai kam neblogai sekėsi, virto nebloga ir pelninga tarnyba. Istorijos fakulteto studentu tarpe buvo, indoktrinuo optimizmo neturėjo. Užteko ir profesūros: mokiusios tikėti viskuo, ką jie kalba, ką rašo programose nurodytos knygos, vertusių neabejoti ir negalvoti.

Sunku pasakyti, kokia dalis iš kelių šimtų vienu metu studijavusių mūsų fakultete taip orientavosi — tai atskiros (nors ir labai sudėtingos) tyrinėjimo klausimas.

Dalis tylesnių istorijos adeptų tuo pat metu savo studijose miglota, bet nuosirdžiai matė Lietuvą, kuri, Adomo Mickevičiaus žodžiais tariant, „buvo visa praeityje“. Ta tili meilė, atsargi dvasios rezistencija, bandymas net anomis sąlygomis maitinti dvasią herojiškos praeities vaizdais, buvo pakankamai ryški. Šioje sąlyginei aiškioj situacijai mano išėjimo pozicija buvo kiek kitokia, netgi paradoksalinė. Aš mieliau domėjausi revoliucijos teorija, mano herojus buvo Ernest Che Guevara (pirmaisiais studijų metais netgi parengiau referatą apie jį), mylėjau nuskriaustus Amerikos indėnus, klausiau Bob Dylan ir The Beatles, ir pats sau atrodžiau daugmaž normaliu. Tai nebuvo patogi pozicija. Kaip kiekvieną jauną romantiką neviliojo manęs politinė (jei anuomet tokia apskritai buvo įmanoma) karjera, o „naujieji kairieji“ ir „revoliucijos revoliucijoje“ pranašai, kad ir netiesiogiai, padėjo nusiplauti raudonas dulkes nuo komjaunuoliškų akinų. „Revoliucija revoliucijoje“ — tai buvo oportunistic kelias, kuris tačiau man padėjo sau pačiam atskleisti sovietinio gyvenimo, įbaudžinto asmens ir pavergtos Lietuvos realybę. Del to sakau, kad pasirenkant studijuoti istoriją viskas buvo gana paradoksalu.

Po poros studijų metų besiblaškantis interesai manė apribo: radau sau kultūros ir dailės istoriją, 19-ąjį amžių, Simoną Daukantą, Mikalojų Akelaitį. Baigdamas studijas, apgyniau

diplominį darbą „Demokratų Mikalojaus Akelaitio ir Jono Zenkevičiaus veikla Vilniuje XIX amžiaus viduryje“. Iki šiol esu daugmaž ištikimas šiai tematikai. Daug kas iš to meto tyrinėjimų vėliau pateko į knygą *Prieš aušrą*.

— Jūsų monografija „Prieš aušrą — Jaunieji Daukanto bičiuliai“ (Vilnius, 1990) aptaria intelektualinį Simoną Daukantą foną. Kaip Jūs apskritai apibūdintumėte lietuvių istoriko vaidmenį lietuvių tautos dvasiniame ir moraliniame vystymesi moderniais laikais? Kuo tas vaidmuo skirtųsi nuo kitų tautų patirties? (Pagalvojus, pavyzdžiui, apie Augustiną Voldemarą — istorikas mokslininkas ir drauge politikas.)

— Kai rašiau *Prieš aušrą* — tikrai buvo juntamas sovietų imperijos saulelydis. Apie viską jau buvo kalbama, bet dar ne bet kaip, dar truputį netiesiogiai, naudojant senus išraiškos būdus, metaforiškai, perkeltine prasme ginant savas pozicijas. Ypač galingas to intelektualinio klimato kūrėjas greta kitų humanitarų, maniau, esant (arba privalančius būti) istorikus. Simono Daukanto intelektualiniame fone ižiūrėjau tam tikras analogijas su mūsų šiuolaikinėmis problemomis. Istorikas, mano akyse, neturėjo teisės būti šiaip žmogus ir šiaip mokslininkas. Jo priedermė turėjo būti tautos atminties saugojimas ir gaminimas, jo pašaukimas — miglotus praeities vaizdus interpretuoti taip, kad viskas virstų beveik ateities pranašystėmis. Toks žiūrėjimas jau tada nebuvo nekalts dalykas.

Tokioje būsenoje istorikas, kaip dar 1940-ais metais išsireiškė Zenonas Ivinskis, vis dar pasiliko pragmatinės istorijos nelaisvėje, t.y. pernelyg tiesmukiškai tenkinio visuomenės poreikius. Vasario 16-oji, Molotovo-Ribbentropo paktas, sovietų intervencija, lenininės nesamones — apie tai buvo kalbama masiniuose mitinguose, rašoma populiariuose laikraščiuose. Istorikai panašėjo į praeities tardytojus, praeities teisėjus ir net praeities budelius. Suprantama, jog šitaip turėjo atsitikti — reikėjo prisidėti ir buvo prisidėta prie didžiojo pabudimo, bet akademine prasme iš aplinkybės turėjo ir dabar turi savo šešėlį.

Nes visa mūsų dainuojančios revoliucijos ideologija buvo grindžiama paprasčiausia praeities revizija. Iš čia plaukė tradicinis mūsų publikos reikalavimas, kad istorikas būtų kažkuo daugiau nei mokslininkas. 1940 metais, dar prieš įvykstant vėsimas, dar prieš įvykstant sovietų intervencijai, Zenonas Ivinskis vertino tai, kaip mūsų istoriografijos ribotumo, uždaro, silpnumo sąlyga. Rašydamas *Prieš aušrą*, aš taip negalvojau. Apie tai mąstau dabar. Dabar manyčiau, kad mūsų istoriko padėties skirtumas nuo vakariečio kolegos visų pirma slypi opinijos padikturose šio mokslo funkcijose. Kitaip tariant, mūsų istorikams problemas tiesmukiškai suranda garsiai kalbanti publika. Vakaruose jos gimsta iš paties istorijos mokslo. Čia, suprantama, spalvos kiek sutirštintos. Tie dalykai, be abejonės, tarp savęs susiję, tačiau aš kalbu apie dominantes.

— Jūsų monografijoje „Blaiybė Lietuvoje XIX amžiuje“ (Lietuvių atgimimo istorijos studijos, Nr. 2, Vilnius 1990) Jūs rašote: „Juk gyvenimo mokytoja — istorija — labiausiai reikalinga būna tada, kai racionaliai valdyti visuomenę, humanizuoti ir sukuriant atskiras gyvenimo sritis be istorinės patirties perėmimo, be dešimtmečių patikrintos tradicijos gavimo darosi neįmanoma“ (p. 7). Kokie iššūkiai ir naujos rolės tenka istorikui dabartiniame, atsikuriančioje Lietuvoje? Kaip dabar suprasti lietuvių istoriko pašaukimą?

— Būtų netiesa sakyti, kad tik šis Jūsų klausimas taiklus ir nukreiptas į itin opią vietą. Galvoju, kad toks yra visas mūsų pašnekesys. Tame matau jo prasmę. Vienas dalykas turėtų būti pasakyta iš karto — nesutapatinu savo asmeninių psichologinių profesinių problemų su visos Lietuvos istorikų korpuso reikalais. Vienur kalbu apie save, kitur — apie kolegas, bet abiem atvejais — tai mano asmeninis požiūris. Tad šališkas, ribotas, ypač kuomet vertinama bendra istorijos mokslo padėtis.

Mintys monografijoje *Blaiybė Lietuvoje XIX amžiuje* daug kur susižaukia su aukščiau minėtos knygelės mintimis. Abu darbai rašyti beveik vienu metu. Tik skirtingomis sąlygomis. Kaip

LTSR Mokslų akademijos Istorijos instituto žmogus, 1985 metais gavau užsakymą arba įpareigojimą parašyti tokią studiją, kuri tiktų Gorbachiovo pradėtam antialkoholiniam vajui. Bet kokios valdiškos kampanijos metu mūsų institutas turėjo kaip nors remti politines akcijas istoriniais argumentais. Prisipažinsiu, man ši tema buvo svetima. Tuo labiau, kad nepriklausiau abstinentių tipui, nebuvau nei valdiškos Blaiybės draugijos, nei Motiejiaus Valančiaus blaiybės sąjūdžio nariu. Visada išpažinau liberalius laisvo asmens pasirinkimo principus. Maniau, kad kiek, ko, kada gerti — tai kiekvieno asmeninis reikalas. Tad ėmiausi šios temos, kad netektų dėl algos dirbti dar ko nors nemaloniau. Juk neretai būna, kad tie, kurie moka pinigų, ir muziką užsako. Kita vertus, pradėjęs tyrinėti, pajutau tikrą profesinį susidomėjimą, pats sau atradamas daugelį su girtuokliais ir blaiybe nieko bendro neturinčių dalykų. Politika, nevieša politika, visuomeninis regimos praeities paviršius ir paslėptos kasdienybės realijos — visa tai buvo galima bandyti atskleisti. Bėgdamas nuo valdiško akademizmo, sukau bendrakultūrinio konteksto link, bandžiau aiškinti, kad blaiybės akcija savyje turėjo labai daug to, kas beveik nesisieja su alkoholio reikalais. Beje, pats sau tuomet atradau, vėsdamas tiesiogines paraleles, kad Gorbachio blaiybės kampanija, kaip ir 19-o amžiaus Rusijos blaivinimo bandymai — tai eventualiai pirmieji žingsniai į rimtą revoliuciją... Gal iš čia plaukė tam tikras apeliavimas į skaitytoją, kad istorija yra gyvenimo mokytoja.

Kokie iššūkiai ir naujos rolės dabar tenka istorikui? Manytiau, kad lieka ir dar ilgai išliks senieji iššūkiai ir senosios rolės, bet tuo pat metu jau laikus rūpintis, kad istorikas imtųsi atsakomybės būti *tik istoriku*. T.y. nuo istoriko, kuriam viskas aišku, kaip mokytoji, galinčio mokyti mažiau išmanančius, turėtų būti grežiamasi link istoriko, kuriam viskas neaišku, kuriam kyla daug problemų, kuris abejoja, klausia ir dėl to tyrinėja. Pranašai turi virsti mokslininkais arba poetais, nes

(Nukelta į 2 psl.)

Tomo Venclovo šviesa: tankėjanti

JULIUS KELERAS

Tomas Venclova. **TANKĖJANTI ŠVIESA.** Eilėraščių. Chicago: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1990. 72 puslapiai. Kaina – 8 doleriai. Gaunama „Drauge“.

Tomo Venclovo poezija yra susieta su keliais svarbiais orientyrais, be kurių gal ir nėra imanoma suprasti komplikotų metaforų ar viso poetinių figūrų tinklo, atspindinčio poeto patirtį, žinojimą ir likimą. Turiu omeny jo poezijos ištakas (ypač 20-ojo a. rusų „sidabro amžiaus“ poetinės kultūros perspektyvą – nuo simbolistų, akmeistų iki didžiųjų disidentinių poetų). Antras dalykas: Tomas Venclova niekuomet neužmiršta, jog geras poetas, be abejo, neprieštarautų kiek perfrazuotai T. S. Eliot'o minčiai, kad eilėraščių rašymas 20-ojo amžiaus gale, turi būti komplikotas ir sergėti savyje daugelį perskaitymo variantų, o tuo labiau praktikuojančio semiotiko kūryba, manytum, turėtų būti atpalaiduota nuo atsistatymo ar toji atsistatytinė natūraliai virstų sistemos dalimi, tokiu būdu paliaudama būti atsistatytinės skeveldra. Poetinės sistemos visada priešinasi išorinėms orientacijos sistemoms: socialinėms, ideologinėms, politinėms, nors įžvalgus skaitytojas nesunkiai pastebės, kad sąlytis su istorija ar jos veiklos pavidalais, politinė transformacijos rūpi tiek Venclovai, tiek nemažai daliai jo verstų autorių. Poetui visada idomus pirmiausia jo paties santykis su pasauliu, maždaug taip, kaip pieštuko santykis su popieriumi, nors nereikėtų, jog Tomą Venclovą be pastangų galėtume priskirti, tarkim, introvertinės išpažintinės lyrikos kūrėjams. Pats poetas įvade teigia, jog labiau yra linkęs į metafizinę poeziją nei į pilietinę. Tačiau regis, jog pilietiškas yra viena jo poezijos ypatybė. Nesakau, jog svarbiausioji.

Aš žinau, kad Tomas Venclova nėra pripažįstamas kaip poetas, aiškiai rašantis apie aiškius dalykus, ko trokštų ar bent jau troško tradicinis tradicinės poezijos vartotojas, poezijos skaitymui teskiriantis nedaug savo gerai subalansuoto laisvalaikio. Tačiau nekonvencionalumas ir nekonformizmas tiek politinėje, tiek kultūrinėje (tiek pagaliau turbūt ir asmeninėje, nors tai mums neturėtų rūpėti) srityje yra pagarbos vertas vien todėl, kad pasipriešinimas stabiliai pasaulio sąrangai kai kuriuos priverčia atidžiau pažvelgti į esminę to ar kito reiškinio pusę, artikuliuoja naują pasaulį. Taip ir *Tankėjanti šviesa* nėra vien nauja poeto knyga, bet ir knyga, atnaujinanti tradicinę poezijos knygos modelį: pagręstiui publikuojami originalūs eilėraščių ir vertimai. Tiksliau tariant, 17 paties Tomo Venclovo kūrinių ir 11 verstinių (Czesław Miłosz, Joseph Brodsky, Stanisław Barančzak, Zbigniew Herbert). Įvade Tomas Venclova teigia, jog bendrasis knygos tonas „turbūt vienodas ir tamsus“, tačiau poeto skaitytojai niekad nesitikėjo aptikti šiose eilėse utopiško džiaugsmo dvasios, klaidžiojančios dažniausiai po negyvas literatūras. Džiaugsmas yra faktiškai iškritęs iš poeto emocinės erdvės rato ar bent jau taip atrodo, skaitant tekstus, kurių gyvastingumą lemia visai kiti dalykai: suspausta žodinė erdvė, įtempta klausa, mėgavimasis (pačia geriausia to žodžio prasme) teksto faktūra, kuri niekad nebūva nei savitiksli (bet kurio atveju grožis visada lieka Tomo Venclovo akiratyje kaip unikalus dydis). Jeigu ir yra čia džiaugsmo, tai jis skirtas lietu-

Tomas Venclova

Stasio Ilgino nuotrauka

viško žodžio galimybių išplėtimui. Tas žodis nemechanškai priartinamas prie europietiškos poezijos plastiškumo, prie amžinųjų pasaulinės kultūros įvaizdžių bei reikšmių. Akivaizdu, jog Tomas Venclova daugiau kritikų nei skaitytojų poetas ir tikrai nelengvai perskaitomas, tačiau nugalėjęs jo eilutę, strofą ar eilėraštį, negali neužlieti džiaugsmo šuoras; atradimo pojūtis, atnaujintos kalbos pojūtis, egzistencinės tematikos gėmė. Štai kaip įvyksta susitikimas su praeitimi: *Įpratę būti prieblandoj, daiktai Atsikartoja šiaip vandenyno. Trys laikrodžiai sustoja į kertes, Tinklainė, nebūjodama suklysti, Atranda spyna, staltiese, žvaigždes* *Ten pat, kur jas atradavo vaikystėj.* (Tankėjanti šviesa, p. 14) Praeities siluetai sugrįžta į senas vietas, tapdami lyg ir atsparos tašku, pateisindami ir vainikuodami „amžinojo sugrįžimo“ mitą, tokį svarbų šio amžiaus Vakarietiškoms. Nostalgija ir pasipriešinimas nevilčiai gerai organizuota poetinė kalba, kietu ritmu, prieštaraujančių emocijų, man atrodo, daiktas gana svarbus Tomo Venclovo poetinei jausenai, nors poetas akivaizdžiai vengia aforistinių deklaracijų, tiesmukai nusekdamas idėjų, kurios, be abejo, gausiau pritrauktų prie jo poeziją skaitančią publiką. Tik ar tas jau taip svarbu vienam reikšmingiausių lietuvių poetų, ar tas nelygstamai esminga poezijos lemčiai? Poeto tikslas visiškai kitas, jei, žinoma, pripažinsim, kad poezija nėra

savitikslis daiktas kaip gamta. Tikslas: sukurti individualią poetinę lietuvių kalbą ir byloti ja apie grožį, esatį, skausmą. Byloti apie viską, kas yra svarbu gyvam ir dažnai kenčiančiam žmogui. Savaip kalbėti apie Viešpatį ir pasaulio prasmės paieškas.

Užplūdusi lūpas, vilnis atitraukia ūmai, Ir vėl susikaupia, ir tampa savim. Nemarumas – Tik ženklas, tik iškūdas, atsikartoja kiemai, Aptirpusi žvakė, langinė brūzuojantis krūmas. *Apakina kūnas, tarytum akmuo vandenį. Suklūsta naktiniai drugiai, parafinas garuoja. Mes tolstame vienas nuo kito. Girdžiui, kaip eini iš sapno į sapną, iš rojus į mirtį ir rojų.*

Į spragą tarp žodžio ir daikto. Dabar tu vis – Tik tat, ką prisimena pirštai. Žinau, kad pradingsi Ir griši atgal. Kambarį karaliauja tamsa, Ir krūmas prabyla, ir jūra sulėtina žingsnį. *Tik ženklas, grįžimas. Šešėlių, bangų dovana. Nereikšianti nieko, pranokstanti matą ir saiką. Ir girdžiai langinė, ir plakas kalba ir liepsna – Pati amžinybė, akiai atsišliejus į laiką.* (Tankėjanti šviesa, p. 61)

Venclova apie Cvetajevą – ir save

Nuo savo atvykimo į Ameriką 1977 metais Tomas Venclova yra išvarejęs daugelį vagų. Jis tapęs ir vienu idomiausių rusų literatūros interpretuotojų anglų kalba. Tai patvirtina ir Amerikos savaitinio žurnalo *The New Republic* šių metų balandžio mėnesį pasirodęs ilgas jo straipsnis apie rusų poetę ir esejistę Mariną Cvetajevą.

Venclovo straipsniai rusų literatūros temomis išsiskiria savo jautrumu rašytojų totalitarinėse santvarkose dilemoms. Ir šiame straipsnyje ji ypač domina santykis tarp poezijos ir laiko, estetikos ir moralės, meno ir sąžinės. „Menas sąžinės šviesoje“ – taip pavadinta ir neseniai anglų kalba išleista Cvetajevės esė rinktinė. Recenzuodamas šią knygą, Venclova pažymi, kad Cvetajevės likimas yra „vadovėlinis pomir-

Marina Cvetaeva

tinio triumfo“ pavyzdys. Režimas ją tarsi privertė nusižudyti, jos vardą kelis dešimtmečius buvo uždrausta minėti, bet rusai jau seniai pripažino, kad jos poetinis balsas buvo vienas svarbiausių šiame šimtmečiuje. Ir Vakaruose (Nukelta į 4 psl.)

Vytautas Naktigonis

IŠSIGELBĖJIMAS

Kadaisi ji buvo parašęs. Paskui kažkur jam dingo Tas eilėraščių. Mėgins dabar atkurti. Iš to, kas yra sapnų atmintis. Ir iš gyvenimo – beprasmių, neišvaizdingo. Kaip iš lošimo – iš pražūties – paskutinę kortą.

Kniūbsodavo prie stalo, užsižiūrėdamas pro langą. Vilnius. Ne Vitebskas. Klapsėdavo kareivių kanopos. Žmonių basi veltiniai. Tamsia apranga. Ir ant laiptelių, lyg ant lentinės sofos,

Nugriuvęs mušeika girtuoklis. Trūkčiojanti jo sapna Aprašinėdavo. Juoda ir nykstančias Pušų viršūnes. Kaminus. Viduramžių gripo apimtą Priemiestį. Šagališką kolūk. turgelį. Pernykščias ir užpernykščias

Varnas. Saulėlydį. Kraują. Kanopomis Kapojamą eilėraštį. Aimanomis Niekas nebetikėjo. Ką jau kalbėt apie pakniopstomis Sukirptą tavo mielosios elgesį. Su kaimenėmis

Ji nuskubėjo. Įnikai į Jeseniną. Pasukai Karčiamon. Tyliai sėdėt ir stebėti. Įdomiau ir... Gėrei viską, išskyrus kraują. Paskui pasakei, Kad imi jaut nematomą režisūrą. Teko skubėti. Šviesiai raudonas tiško Per sieksnį ant grindų. Įvyko. Nustebai. Ir staiga pabūgai Šitokio beprasmiško Finalo. Dantimis suveržei virvagalį. Išsvirduliuai į pūgą

Lygiai taip – atsimeni? vaikystėje – pasikorelius Už parankių atvedavo. Arba persipjauta gerkle Savižudžius. Tėvas, miestelio optikorių, Skėsčiodavo rankomis, nebegalėdamas prikelti

Visų miestelio numirėlių. Ilgokai galandęs Buvai dantį. Juoba peilį. Gintis Nuo nieko neteko. Nuo savęs? Išsigandęs Pasidavei. Ji už pertvaros miegojo. Galvojo: girtas,

Nuvirto. Miegokit ramiai, kieme po medžiu supuoklės! Miegokit, žydintis krūm! Laumių užsuptas kūdikis! ...Grižo. Pooperacinis vaiduoklis. Dar laimingas nuo morfijaus. „Gulėk. Nesibudinki“.

Tarnaitė kraujo dėmes iššluostydavo. „Laimingai Šianakt, – sakydavo tėvas: – Pirštus valdys. Pora arterijų. Saugyslė. Nervas. Tik ar teisingai Baudai save? Už visų nuodėmės? Už išduotą

Save? Už sekimą ir persekiojimą? Štai ir treči gaidžiai. Artelėje Sambrūdis. Klapsi kanopos. Išvaduotojų.

Toli gražu. Ne tas išėjo. Bet nebetikslins To, kas dingo. Turi galvoj prarastą Eilėraštį. Buvo gražu. Baisu ir gražu. Kaip nors ištiklins Vargų veidrodį – pigų ir prastą.

Morzę tamson ji išlydi, Dar spėjus dirstelti į apsnigtus ir užmirštus – Į nebaigtos statytis Bažnyčios griuvėsius. Į vos švintančius užmiesčius.

1954-1993

POKALBIS SU SAVO AKORDEONU

Juoda naktis. Velniai girtauja kluone. Vienplaukė vėtra juokiasi ir staugia. Akordeone, grok, akordeone, Nemylimas, bet ištikimas drauge!

Tu vienas man likai iš viso mano labo. Drauge mes raudam. Ir dainuojam dviese. Lydek mane, bičiuli, ligi grabo; Kol aš užkimsiu, tu nusidėvėsi.

Likimas bendras mūs. Ir gveikata vienoda. Ko tu neištveri, ir aš to nepakelčiau. Abu per greit nusilesam, atrodo, Abu drėgmės mes bijome ir šalčio.

Abu ir praeitį dar minim šiokią tokią... Nejau ji niekad nebegriš? Nejaugi? Akordeone, grok man vėtrų šoki, Nemylimas, bet ištikimas drauge!

Seniai gaidas užmiršome skaityti Ir grojam iš žvaigždžių bei iš laukų gelėtų. Turi dėkingas būti man, brolyti, Kad ant pečių tave nešioju aš po svieta.

Tik dovanok, kad jau tavęs nesaugau. Ir kad tave, kaip reik akordeoną, Ištikimiausią ir geriausią draugą – Aš duodu į rankas kitiems, kaip savo žmoną.

Tu vienas man likai. Ei, ant pečių, ir einam! O kur? O kaip? O kam? O kas man darbol Pagrok tu man šią paskutinę dainą, Nes jau rytoj gal bus man arba – arba...

1956

Vai berzeliai svyruonėliai, Ko nugeltot pakelėmis? Oi berneli girtuoklėli, Ko guli tu apsiavęs?

Ko parpuolei po berzeliais, Po geltonu lapų auksu? Ko nečėdiji širdelės – Turto Viešpaties didžiausio?

Vai berzeliai svyruoklėliai, Supkit supkit didžiū skriaudą! Oi praneškit motinėlei, Kad sūnelis graudžiai rauda.

Vai giružė, vai žalioji, Kam taip vėjuje linguoji? Supk berneli girtuoklėli, Vėlinių naktie ilgoji!

1954-1993

NAKTIS

Lekuoju šuoliais nuo kalvos, Virstu į žalią rasą. Visur visur man virš galvos Mėnulio peilis graso.

Slapstaus šešėlyje. Girdžiui: „Sulysės ir apšepės. (Kūmokšnis kalbas su medžiu.) Kažkoks, matyt, kacapas“.

Palauk! Už ką dabar! Dabar? „Pristigome šuns kraujo“. Bet aš... „Ne šuo? Tai kas. Ir dar: Ambrozija prekiauj!“

„Tiiip!“ – zyzia mašalų naktis. Mėnulio peilis sminga. (Lyg piktas žvilgnis į akis.) Šią atkarpą žaisminga

Kartoja rankraščiai rasti. Bisuoja. Ir į taktą Dangaus geleto pakrašty Ritmo lazdelė teka.

1957-1993

AUKSAKALIAI

Kaip padegėlis vaikšto laukais Ir nebūtį savo sapnuoja: Kraštovaizdžiais nelauktais Kapų ramybę matuoja.

Aušta tolyje rytas blavus. Šaltos rasos. O ašaros šiltos. Ar begriš, prakiurdęs laivus? Ar pareis – šlyjančiais tiltais?

Ko tikėtis? Kodėl ir kam? Metas rastas. Ir burtas mestas. – Neužtruksim ilgai. Ilgam Liks be mūsų benamių miestai –

Kur glausteisi – už jo pečių – Tarp kitų, netvirtų varžtelių... Na, o Ji? Vakarykščių svečių Apsuptų? Vaidmenų? Spektaklių?

Aranžuos viską iš atminties Ypatingųjų rūmų vaiduokliai... Kas – kaip stiklas – birs ant širdies? Per skeletą – lips kaip vijokliai?

Vytautas Naktigonis

Išėivijos dailininkų paroda Vilniuje

INGRIDA KORSAKAITĖ

Šių metų birželio viduryje, Gedulo ir Vilties dienos išvakarėse, Vilniuje duris atvėrė Nacionalinė galerija. Čia bus įrengta pastovi šiuolaikinės lietuvių dailės ekspozicija, kur nuolat galėsime pasidžiaugti ir sostinės svečiams parodyti geriausius 20 amžiaus lietuvių dailės kūrinius. Galerijos atidarymo proga surengta didelė Lietuvos dailės meno žemei dovanų išėivijos menininkų kūrinių paroda, pavadinta „Sugrįžimas“, simbolizuojanti svetur ir gimtinėje kurto lietuvių meno susijungimo idėją, kuri bus išplėtotą ir nuolatine ekspozicijoje. Atsisakyta ankstesnės minties steigti atskira išėivijos dailės galeriją, nes ir taip ilgai Lietuvos kultūrai buvo skausmingai perskirta.

Lietuvai jau dovanota apie 3,000 išėivijos kūrinių, o parodai „Sugrįžimas“ atrinkta daugiau negu 200. Norėta parodyti visą įvairiųjų kraštuose įvairiai dirbančių menininkų kūrybos spektrą. Įvairūs dailininkų parinkti dėsnių kūrinių skaičiai, o kitų – po kelis. Kaip ir 1988 metais to paties Lietuvos dailės muziejaus surengta pirmąją didelę išėivijos parodą, taip ir šis plakatui bei pakvietimui panaudotas dekoratyvus, tokiame išsulyti gerai tinkantis Vytauto Igno raiznys. Ir pačioje parodoje eksponuojama nemaža šio dailininko tapyba, ir grafikos, alusojančios gaivia, svetur išaugota lietuviška dvasia.

Galerijos prieangyje lankytojas pasitinka didingą Vytauto Kašubos „Pranašas“ (Jonas Krikštytojas) ir išėivijos likimą apibendrinantis triptikas „Būties kelionė“ (I „Likimo erdvė“, II „Svetimuose krantuose“). Ekspoziciją užbaigia nemažąsios dailės sudarančiu taip pat Vytauto Kašubos Lietuvai dovanotų skulptūrų rinkinys, perkeltas iš šiuo metu remontuojamų Radvilų rūmų, kur jis buvo kurį laiką rodomas po atgabenimo į Lietuvą.

Daug vietos parodoje skirta ir neseniai palūžusio mūsų tapybos ažuolo Viktoro Vizgirdos kūrybai. Šešių peizažų draugėje išsiskiria spalvingas jo „Autoportretas su paletė“ ir žmonos portretas. Beje, spalio mėnesį Lietuvos dailės muziejuje turėtų būti surengta Viktoro Vizgirdos kūrybos paroda, susieta su jo palaikų pervežimu į tėvų žemę. Vizgirda buvo vienas iš pirmųjų išėivijos dailininkų, atsigręžusių „veidu į Lietuvą“, siuntusių į čia savo kūrinius ir pažindinusių išėiviją su tuometine gimtojo krašto dailė.

Išpūdingai atrodo virš laiptų pakabintos didelės Kazio Varnelio drobės, ypač „Kristolinė kaskada“ ir ryškiu visos ekspozicijos akcentu tapusi Jurgio Račkaus „Apokalipsė“, I-II. Parodoje yra ir pastarojo dailininko grafikos darbų. Varnelio ir Račkaus kūrinių atskleidžia plačią abstrakcijos raiškos skalę – nuo griežtų geometrinių formų iki netaisomų dėmių ir linijų siautulių. Abstrakcijos tapybos grupę papildo Juozo Bagdono, Prano Lapės, Vytauto Sakalo ir Irenos Griežės kompozicijos. Kai kuriose Elenos Urbaitytės ir Kazimiero Zoromskio abstrakcijose nevengiama ir konkrečių tikrovės elementų. Magdalenos Birutės Stankūnienės paveiksluose iš ciklo „Motina gamta“ irgi galima įžiūrėti abstrahuotus gamtos pavidalus. Kiek mažiau suabstraktinti Juzefos Katiliūtės Šveicarijos peizažai.

Postmodernistinei krypčiai ryškiai atstovauja meistriskos, didelio formato Kęstučio Zapkaus drobės iš ciklo „Karų vaikai“ ir Elenos Gaputytytės instaliacija „Už speigo ratą. Trofimovskio aukoms atminti. 1989-1990“. Centrinėje ekspozicijos salėje iš-

Parodos „Sugrįžimas“ reklaminiai plakatai prie Nacionalinės galerijos įėjimo Vilniuje.

dėstyti balti, tarsi lediniai kūgiai gražiai susiejo parodos „Sugrįžimas“ atidarymo datą su Gedulo ir Vilties diena.

Labiau tradiciskai eksponuojami Adomo Galdiko, Broniaus Murino, Juozo Pautieniaus, Antano Petrikonio, Jadvygės Pauksšienės, Reginos Matuzonytės-Ingelevičienės kūrinių. Išsiskiria Zitos Sodeikienės simbolinės vizijos ir egzotiškos tematikos Giedrės Montvilienės „Majų sapnas“ bei Jono Rimšos tahitiški motyvai. Po vieną paveikslą parodė Alberto Večiūno ir Gabrieliaus Stanulio.

Maždaug tiek pat kiek tapybos eksponuota ir grafikos kūrinių, bet daugiausia išdėstyti stelažuose, jie mažiau pastebimi. Paulius Augijs pristatytas raizniniais iš žinomų jo ciklų „Žemaitijos simfonijos“, „Žemaitių kalvarijos“ ir Vytauto Mačernio Poezijos iliustracijos. Vaclovas Ratas – keliais raizniniais iš pokario metais Augsburg'e sukurtų ciklo „Juodvarniai“ ir keliais vėlesniais, jau Australijos laikotarpio kūrinių. Minėjome gražų Vytauto Igno grafikos rinkinį, o Viktoras Petravičius galėjo būti parodytas ir geriau. Užtat akį traukia ekspresyvi Alfonso Dargio raizniniai, spalvota Telesforo Valiaus grafika. Įdomu buvo pamatyti Lietuvoje mažiau žinomų australičių Adolfo Vaičaičio, Algirdo Šimkūno, Vytauto Šerelio ir Adomo Vingio grafikos kūrinių. O Vytauto Kazimiero Jonyno „Šv. Antanas“, „Nuėmimas nuo kryžiaus“, „Penktoji avenu“ ir Magdalenos Birutės Stankū-

nienės estampai iš ciklo „Moterų darbai“ jau gerai pažįstami iš ankstesnių parodų ir Lietuvoje išleistų monografių. Malonu buvo vėl susitikti su subtilia Juozo Žibunto Mikšio grafika, pastaraisiais metais ne kartą pristatyta mūsų visuomenei. Jaunajai išėivijos grafikų kartai atstovauja kanadietė Snaigė Šileikienė. Gerokai trūksta daugelio kitų, dar mažai žinomų Lietuvos žiūrų šios ir dar jaunesnės kartos kūrėjų. Pasigedau parodoje ir tokių ryškių figūrų, kaip Romas Viešulas ir Pranas Gailius. Didelę Viešulo kolekciją ir šiek tiek Gailiaus raizinių turi Vilniaus universiteto Grafikos kabinetas, iš kurio rinkinių šiais metais Šiuolaikinio meno centras buvo surengęs idomią Romo Viešulo parodą, vėliau perkeltą į Kauną. Tiekimės, kad netrukus turėsime progą plačiau susipažinti ir su Prano Gailiaus grafika bei tapyba.

Iš skulptūrų „Sugrįžimo“ parodoje be minėto Vytauto Kašubos dar buvo V. K. Jonyno, Aleksandro Mačiulionio ir Jokūbo Dagio kūrinių. Didžioji neseniai mirusio Antano Mončio kūrybinio palikimo dalis, dar jam gyvam esant pergabenta į Lietuvą ir parodyta Vilniuje bei Kaune, šiuo metu yra Palangoje, kur velionio valia skulptūroms saugoti bus įkurta speciali galerija. Antano Mončio pelenai, kaip ir Viktoro Vizgirdos, irgi grįš į Lietuvą. Liūdna, kad vyresniosios kartos kūrėjams išsipildžiusių vilčių metas – džiugus kūrybos sugrįžimas į gimtinę dažnai jau sutampa su gedulinga jų gyvenimo kelio baigme.

Prasminga, jog išėivijos kūrinių

grįžta ne tik į Vilnių, bet ir kitus miestus, į gimtąsias jų vietas. Prisiminkime 1989 metais Klaipėdoje surengtą Pasaulio žemaičių dailės parodą. Juozo Bagdono Lietuvai dovanotas jo tapybos rinkinys šią vasarą įsikūrė gražuose Oginskių rūmuose Plungėje, kur dailininkas, dar vaikas būdamas, lankė gimnaziją. O tautiečių iš Čikagos Lietuvai dovanotas Prano Domšaičio paveikslų rinkinys pateko į Klaipėdos paveikslų galerijos nuolatinę ekspoziciją, gausiai lankomą turistų iš Vokietijos, kur šio dailininko vardas žinomas. „Sugrįžimo“ atidaryme dalyvavo Antanas Tamošaitis irgi žadėjo greitai atsiųsti iš Kanados ne tik savo ir žmonos Anastazijos Tamošaitienės kūrybinį palikimą, bet ir visas per ilgą gyvenimą sukaupias kultūrinės vertybes. V. K. Jonynas jau anksčiau pasistatydino galeriją Druskininkuose.

Išėivijos dailės turtai dar laukia išsamesnio apibendrinimo, kad ir tokio, kokį literatai jau padarė, išleidami puikų *Lietuvių egzodo literatūros* leidinį. Prie šio nelengvo darbo prisidės ir nuolatinė Nacionalinės galerijos ekspozicija, jungianti svetur ir tėvynėje kūrusių dailininkų visumą, padėsianti išryškinti išėivijos dailės ypatumus. Tačiau dar praeis keletas metų, kol Galerija pradės normaliai funkcionuoti. Buvusio Revoliucijos muziejaus Vilniuje sales perėmė Galerijos šeimininkai pamatė, kad anuometinė ideologija propagavęs rūmas yra apleistas ir reikalauja didžiulio remonto. Todėl iš pradžių bus apsiribojama tik atskirų parodų rengimu. Antai visą vasarą

„Istorija turi imti lenktis dabarčiai...“

(Atkelta iš 2 psl.)

mūsų istorija, manyčiau, būtų bergždžias reikalas, jei nesamprotautume apie mūsų istoriografijos prievolę labiau tyrinėti artimesnių ir net tolimesnių kaimynų istorines pamokas. Reikia domėtis ne tik paprine praeitimi, bet panašaus istorinio likimo bruožų turinčia Vengrijos, Čekoslovakijos, Slovakijos, Lenkijos istorija, ypač rimtai žiūrėti į Gudijos, Ukrainos praeitį. Vertėtų pamązinti mūsų praeities etnografavimo kiekį, labiau orientuotis į etnopolitinius, pilietiskumo principais paremtus mūsų politinės civilizacijos klausimus, kuriuos kadaise užkampio istorinė patirtis bei išgyvenimai turi šio to, kas dabartiniu metu galėtų dominti kitus. Kaip Habsburgų ar Osmanų imperijų istorinis kelias darosi vis labiau įdomus istorikams, byrant tų imperinių jėgų interferencijos lauke susiformavusiai Jugoslavijai, kai 20-ojo amžiaus pabaigoje užgimstančios naujos žinovams, taip ir toliau į Rytus bauginančiai rymantis regionas – lietuvių, lenkų, gudų, ukrainiečių, latvių, o anksčiau žymių mastu ir žydų, gyvenama teritorija – LDK – gali dominti šiuolaikinius istorikus. Kai kam geriau mokytis iš svetimų klaidų, o kai kas nesugeba pasimokyti net iš savųjų. Tad kalbėti apie tikėtiną vakariečių susidomėjimą

rodytą „Sugrįžimą“ pakeis didelė Adomo Galdiko šimtmečio jubiliejų pažyminti paroda, atsidarysianti šių metų spalio viduryje. Ji aprėps visą ir prieškarinę, išlikusią Lietuvoje, ir pokarinę dailininko kūrybą, kurios didelę dalį į Putnam, Connecticut, atgabeno Beatrice Vasarė. Bus išleistas išsamus Adomo Galdiko dailės palikimo katalogas.

Žvelgiant į ateitį, norisi užsiminti, kad šių eilučių autorė drauge su keliais savo kolegomis, dirbančiais prie išėivijos dailės istorijos apybraižos, puoselėja sumanymą surengti dar vieną parodą, konceptualesnę, negu buvusios iki šiol. Mokslinio tiriamojo darbo metu kilusios mintys skatina labiau apibendrintai ir naujesniais aspektais atskleisti išėivijos dailininkų kūrybą, ryškinant svarbiausius reiškinius bei stilistines kryptis, atsisakant antraičių ir jau daug kartų matytų dalykų. Išėivijos dailės sugrįžimas tęsiasi ir turbūt tęsis dar ilgai.

puikiai suprato ir aiškino profesorius Mykolas Roemeris.

– Vokietijos istorikai jau seniai gildena Vokietijos „Sonderweg“, savito kelio klausimą. Ar būtų galima apibrėžti ir Lietuvai būdingą istorinį kelią? (Jūs jau iškeliate svarbų lyginamosios istorijos, tai yra plačiausio konteksto, savo blaivybės judėjimo Lietuvoje studijoje – bet taip pat kreipiate dėmesį į to judėjimo bruožus, būdingus specifiskai lietuviškam kontekstui.)

– Atsakydamas į ankstesnius klausimus, kai kur grybstelėjau ir šito klausimo turinį liečiančius dalykus. Lenda galvon vieno japonų profesoriaus, 19-ojo amžiaus pabaigoje parašiusio prastarmę samurajų moralinio kodekso publikacijai, kurios lenkiškas vertimas man pakliuvo į rankas studijų Vilniaus

universitete metais, suformuluota mintis. Pristatydamas specifinį japonų samurajų savivokos ir moralinių nuostatų pasaulį, jis pabaigoje tarė: visa tai įrodo tik tai, kad visi žmonės vaikšto ant dviejų kojų.

Apie bet kurių tautų ypatingumą, apie jų istorinio kelio ypatingumą galvoju skeptiškai. Man labiau prie širdies tarptautinis žodis „specifika“. Man „ypatingumas“ reiškia tam tikrą sąmoningą, valingą kolektyvinę būseną. Specifiskomis tautos darosi dažniausiai nepriklausomai nuo savo subjektyvių pastangų formuojamasi į tokį tautinį medį, kurį išlanksto geopolitiniai vejai, kurie įvairiose pasaulio vietose yra skirtingi. Galbūt teisinga būtų kalbėti apie ypatingas sąlygas, ypatingai atšiaurią tokių skersėjų pagairę, kurioje Lietuvai yra lemta lankstyti, bet dar svarbiau būtų suprasti, kad net savo specifiskumu esame tokie pat, kaip kiti žmonės, kurie taip pat vaikšto dviem kojom.

Venclova apie Cvetajevą

(Atkelta iš 3 psl.)

jau susikūrė „kukli Cvetajevos studijų akademinė pramonė“, nors poetė taip sunku išversti į kitas kalbas, kad kitataučiams sunku patirti jos poetinį skonį.

Venclova pabrėžia Cvetajevos ištikinimą, jog menas yra amžina grėsmė žmogui ir visuomenei. Jo pirmąjį galią gali privesti prie chaoso ir praradimo. Bet ir pastangos meną kontroliuoti gali jį patį paversti didaktišku sapaliojimu, o etika – bukinančių taisyklių sąrašu. Venclovos nuomone, gal vienintelė išeitis iš tos problemos yra paties poeto ar poetės prisitaikymas kalbos drausmė, kuria taip pasižymėjo Cvetajeva. Jos atveju, rašo Venclova, ir menas, ir etika iš tos kovos išėjo sustiprinti ir atnaujinti – nors pakeliui jie sunaikino savo įrankį, pačią menininkę.

Pasak Venclovos, nagrinėjant Cvetajevą, reikia turėti omenyje mįslingą ryšį tarp menininko vidinės drausmės ir laiko, nes poezija, kaip muzika, yra intymiai susijusi su laiku. Bet to, tikras poetas neišvengiamai išreiškia istorijos ritmą ir matus. Poetas ar poetė yra „mediumas“ – tarpininkas tarp medžiaginio ir dvasinio pasaulio – ir auka. Tačiau poetas tarp pat nugalė istoriją, nes poetas kovoja savo laikotarpį nemazgindamas, kaip laikotarpis kuria poetą.

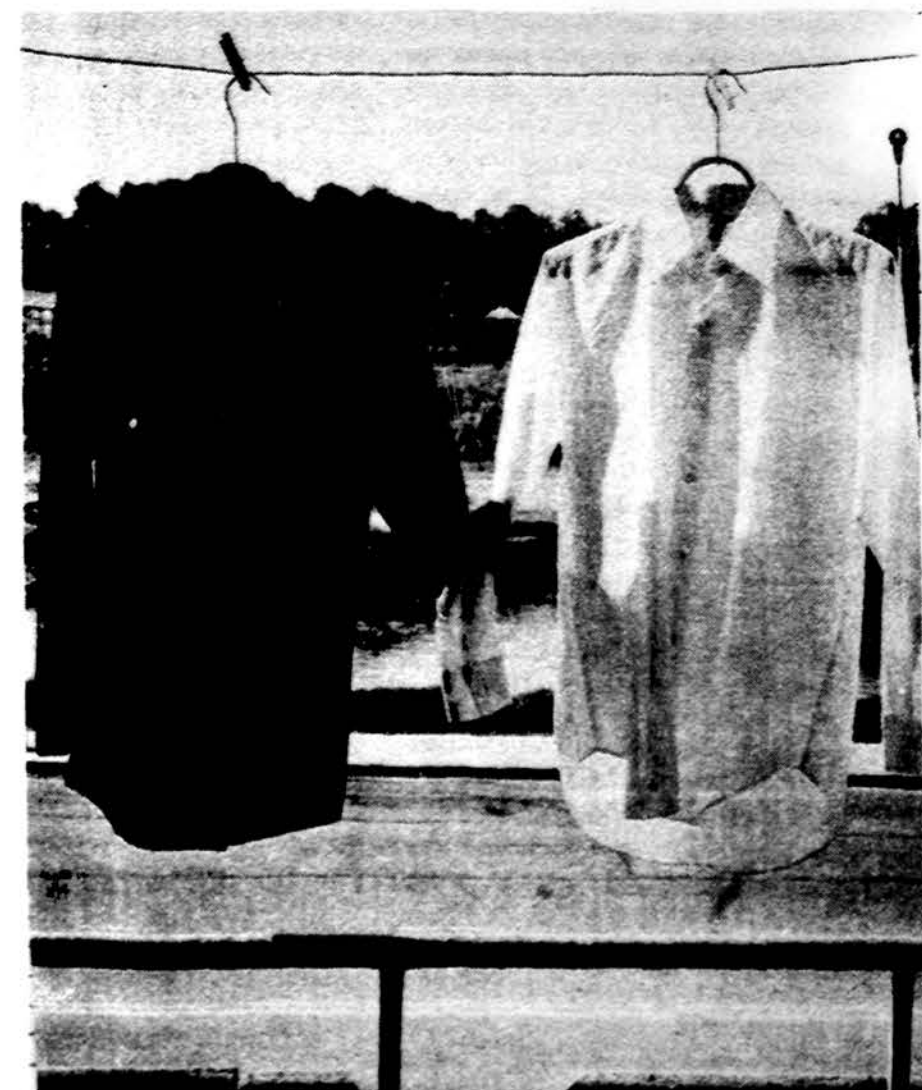
Tomui Venclovai visad buvo artimiausi tie poetai, kurių raš-

tuose kalba pavirsta sakramentu. Rašydamas apie Cvetajevos pažiūrą į kalbą, jos primena, kad ji niekad nenusmuko iki tos nelemtosios formos ir turinio priešpriešos, kuri per šimtmečius šunkeliais nuvedė poeziją Rusijoje (ir, galima pridurti, Lietuvoje). Cvetajevos žodžiais: „Esmes ir formos nedalomumas – tai poetas“. Jos raštuose turinio ir formos dualizmas pakeičia medžiagos ir formos dvilypumą. Menas jai yra dvasios fizinis pasaulis.

Nagrinėdamas Cvetajevą, Tomas Venclova formuluoja ir savo estetinį credo. Jo straipsniai apie rusų literatūrą aktualūs ir lietuviams, ragavusiems Cvetajevos pasaulio skonio, nes juose gildinami esminiai estetiniai klausimai. Tikėkimės, kad tiek jo straipsniai pasirodys knygos pavidalu – ne tik angliškai, bet ir lietuviškai, ir rusiškai.

PATIKSLINIMAS

Praėjusio šeštadienio (1993 m. spalio 2 d.) *Draugo* kultūrinio priedo laidoje įdėtame pasikalbėjime su Aldona Zailskaitė apie Teologijos-filosofijos sekcijos programą VIII Mokslo ir kūrybos simpoziume buvo išleista vieno paskaitininko Seštajame MKS pavardė. Ketvirtame puslapyje, pirmoje skiltyje sakinyje turėjo būti toks: „Tasik vienas iš JAV presbiterionų protestantų vadovų, daug tarpininkavęs lietuviškos tarptautinės Biblijos leidime, Jonas Gylis (John Gillies) savo pranešime apibrėžė šį darbą, iki to laiko atlikta“.

Iš šimtmetinės Lietuvių fotomenininkų parodos, vyksiančios Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, nuo spalio 29 iki lapkričio 7 dienos, kurios konkursinė tema yra „Draugystė“: (kairėje) Romualdas Požerskis – iš serijos „Ligoninėje – 12“, 1981 (viduryje) Romualdas Požerskis – iš serijos „Lietuvos senamiesčiai“, Kaunas, 1980, „Bučiny“, (dešinėje) Robertas Kany (Kaunas) – „Juoda ir balta arba Amžina draugystė“.